

TELEVİZYON PROGRAM FORMATLARININ TELİF HUKUKU KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Dursun SAAT*

Öz

Telif hukuku kapsamında; televizyon program formatlarının hangi şartlar altında eser olarak kabul edileceği ve hangi eser kategorisi içerisinde değerlendirileceği son derece tartışmalıdır. Çalışmamızda öncelikle eser ve eser sahipliği kavramları izah edilecek akabinde de program formatının tanımına yer verilecektir. Son olarak ise televizyon program formatlarının sahibinin hususiyetini taşıması ve somutlaşması koşuluna bağlı olarak eser niteliğini haiz olduğu ifade edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eser, televizyon program formatı, televizyon programı

* Dr. Öğr. Üyesi Dursun SAAT, Anadolu Üniversitesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi, saatdursun@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0954-9051.

EVALUATION OF TELEVISION PROGRAM FORMATS UNDER COPYRIGHT LAW

Abstract

Within the scope of copyright law; it is highly controversial under which conditions television program formats are eligible to be considered as works and in which work category they are going to be evaluated. After the explanation of concepts of work and authorship, the study focuses on the definition of the program format. Finally, it will be tried to express that television program formats have the quality of work, depending upon the conditions whether they bear the characteristic of the owner and have embodied or not.

Keywords: Work, television program format, television program

Extended Summary

Television companies create program formats and present them to the audience, sometimes through domestic production and sometimes through production companies. There are many types of program formats such as series, competitions and shows. It should be noted that no matter what type of program formats they are, the television companies that broadcast these formats have only one goal, and that is to make public watch the formats.

Intellectual and Artistic Works Code numbered 5846, all kinds of intellectual and artistic products bearing the characteristic of its owner and that are counted as works of science and literature, music, fine arts or cinema are defined as works.

The work has two elements. As a subjective condition, the work must first bear the characteristics of its owner. The concept of specialty is used to express an effort and intellectual effort beyond the simple craft that cannot be created by everyone. According to the objective condition, if the intellectual product is not included in one of the work groups determined in the 5846, science and literature, music, fine arts and cinema work, it cannot be accepted as a work.

First of all, we need to state that television programs and program formats are different concepts. Television programs are the concrete, perceptible form of intellectual labor that has been written in the form of a program. The format of the program is the name of the program, its flow, the position and attitude of the program host, the positions of the audience in and out of the studio, and the way they participate in the program, studio design, camera movements, key phrases and slogans to be used in more than one part of the program. It is defined as a framework plan or draft that contains all the unique features of the program, such as music, and carries the owner's characteristics.

In our opinion, in order for the program format, whose legal definition is unclear, to be considered a work within the scope of 5846, it must contain the subjective and objective conditions we have mentioned above. Program format; It will have the opportunity to be evaluated as a work in proportion to the ratio and size that can be distinguished from previously published program formats of similar nature, from what is generally known.

On the other hand, in order for an idea to be accepted as a work, one of the work groups listed in 5846 must also be included. Four work groups were counted in 5846, but no regulation was made regarding the category in which television program formats should be evaluated. In our opinion, there should be no hesitation in today's conditions at the point that television program formats that contain the concept of specialty in the definition of a work should also be accepted as a work.

Considering the rapid spread of technology and the ease of accessing data in today's conditions, it is clear that the groups of works foreseen in 5846, which are considered to be limited in number, cannot meet today's needs and will not be able to do so in the future.

1. Giriş

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de özel televizyonların yaygınlaşması ile birlikte televizyon şirketleri arasında ciddi bir rekabet oluşmuştur. Bu rekabet ortamında bir adım öne çıkmak isteyen televizyon şirketleri, rakiplerinden farklı ve izleyicinin dikkatini çekecek film, dizi, haber, talk-show ve belgesel gibi yayın türlerine yönelerek daha fazla izlenme payına sahip olmak istemektedir.

Televizyon şirketleri, bazen içyapım bazen de yapım şirketleri aracılığıyla program formatları oluşturmakta ve izleyicilerin beğenisine sunmaktadır¹. Program formatlarının dizi, yarışma, şov gibi birçok türü bulunmaktadır². Örneğin bir format birden fazla yarışmacının temizlik konusunda birbirlerini eleme ve günün sonunda büyük bir ödüle sahip olma şeklinde kurguya sahip iken bir başka format adaylar tarafından giyilen kıyafetlerin moda uygun olup olmadığı şeklindeki değerlendirmelere ilişkin olabilmektedir. Belirtmek gerekir ki, program formatları hangi türde olursa olsun bu formatları yayınlayan televizyon şirketlerinin tek bir gayesi vardır o da formatların halk tarafından izlenmesidir. Zira vatandaşlar tarafından beğenilen formatlar televizyon şirketinin izlenme payını artıracak ve bu durum da televizyon şirketine daha fazla reklam verilmesi sonucunu doğuracaktır. Unutmamak gerekir ki reklam; bir televizyon şirketinin en önemli gelir kalemidir.

Son dönemde; vatandaşlar tarafından büyük ilgi gören program formatlarının herhangi bir lisans alınmadan bir başka televizyon şirketi tarafından taklit edilmesi hususunda televizyon şirketleri arasındaki hukuki ihtilafların sayısı artmış, mahkeme kararlarında ve öğretide fikri bir çabanın ürünü olan program formatlarının 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yer alan eser kavramı içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği de bu minvalde tartışılmaya başlanmıştır.

1 Mustafa Arkan, *Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya 2009, s.1.

2 Televizyon program format türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bengi Sargın, *Yabancı Unsurlu Televizyon Program Formatlarının Korunması*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 9 vd.

2. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) uyarınca “Eser” ve “Eser Sahipliği” Kavramları

Program formatlarının tanımı ve hukuki niteliğine geçmeden önce FSEK’te düzenlenen eser ve eser sahibi kavramı üzerinde kısa bir bilgilendirme yapmanın konunun anlaşılması bakımından daha doğru olacağını düşünmekteyiz.

FSEK’in merkezinde eser kavramı yer almaktadır³. Çünkü bir fikri ürün eser olarak kabul edildiği ölçüde ve oranda FSEK’te ön görülen özel koruma rejiminden faydalanabilme imkânını haiz olacaktır. Bu durumu tespit eden yasama organı eseri FSEK m.1/B’de “*Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*” şeklinde tanımlamıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bir fikir veya sanat eserinin FSEK kapsamında eser olarak nitelendirilebilmesi için subjektif ve objektif şart olmak üzere iki unsur bir arada bulunmalıdır.

Subjektif şart olarak eser, öncelikle sahibinin hususiyetini taşımaktadır. Hususiyet kavramı, herkes tarafından meydana getirilmesi mümkün olmayan basit zanaatın ötesinde bir gayret ve fikri çabayı ifade etmek için kullanılmaktadır⁴. Hususiyet genellikle sıradan olmama, ortalamanın üzerine çıkılma, farklı şekilde meydana getirme şeklinde tanımlanmakla birlikte bu şart her fikri ürünün FSEK kapsamında korunmamasını ve eserlerin diğer fikri ürünlerden ayırt edilebilmesini de sağlamaktadır⁵. Yaratıcının sıradanlığı aşan derecedeki özgünlüğü eser üzerinde tezahür etmeli⁶ ve eser; sahibinin kendi yaratıcı ruhunun ürünü olmalıdır⁷.

İkinci unsur ise objektif diğer bir ifade ile şekli şarttır. FSEK’te eser grupları sınırlı sayı ilkesine göre belirlenmiş olup bir fikri ürün, FSEK’te belirlenmiş olan eser gruplarından ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eseri gruplarından bir tanesine dahil değil ise eser olarak kabul edilemez⁸. Yalnızca sahibinin hususiyetini taşıyan ve yasa da belirlenen eser gruplarından bir tanesine dahil olan fikri ürün FSEK kapsamında eser olarak kabul edilebilir.

3 Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Ankara 2022, s. 38.

4 Savaş Bozbel, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, İstanbul 2012, s.36.

5 Suluk/Karasu/Nal, s. 39.

6 Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser*, Ankara 2007, s. 283.

7 Öztan, Fırat, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara 2008, s. 92.

8 Şafak Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, Ankara 1988, s. 29.

Eser sahibi ise FSEK’te eseri meydana getiren kişi olarak belirtilmiştir. Eğer ortada FSEK kapsamında bir eser var ise bu eseri husule getiren kişi eser sahibi olarak kabul edilecek⁹ ve yasanın ön görmüş olduğu eser sahipliğinden kaynaklı mali ve manevi hakları kullanabilecektir¹⁰.

3. Televizyon Program Formatının Tanımı

Televizyon programları ile program formatlarının farklı kavramlar olduğunu en başta ifade etmemiz gerekir. Bireyler tarafından dikkatle izlenen ve takip edilen televizyon programlarının altında programın fikrini ve temel yapısını oluşturan program formatları yer almaktadır¹¹. Bir programın fikri içeriğini bünyesinde barındıran program formatlarından farklı olarak televizyon programları, söz konusu format temelinde oluşturulan maddi, nihai bir ürünü meydana getirir¹². Televizyon programları, program formatı şeklinde sözlü ve/veya yazılı hale getirilmiş fikri emeğin somut, algılanabilir şekle büründürülmüş halidir.

Formatın medya sektöründe ortaya çıkmış bir kavram olmasından ötürü¹³ yasal metinlerde televizyon program formatının tanımı yapılmadığı gibi bu formatların nasıl korunacağına ilişkin açık yasal bir düzenleme de bulunmamaktadır.

Öğretide *Çolak* program formatını, birden fazla bölümünde her birinin ne şekilde yapılacağını, cereyan edeceğini gösteren ve programın adı, akışı, program sunucusunun konum ve tutumu, stüdyo içi ve dışı izleyici konumları ile programa katılma biçimleri, stüdyo tasarımı, kamera hareketleri, kullanılacak anahtar ifadeler ve sloganlar ile müzikler gibi programın tüm kendisine has özelliklerini içeren ve sahibinin hususiyetini taşıyan

9 Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul 2012, s. 143 vd; Mustafa Tüysüz, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler*, Ankara 2007, s. 42 vd.

10 Yavuz ise eser sahipliğini “bir eser üzerinde mutlak ve inhisari nitelikli mali ve manevi hakların tamamı” şeklinde tanımlamaktadır. Yavuz, Levent/Alıca, Türkay/ Merdivan, Fethi, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu*, Ankara 2014, s. 194; Eser sahipliğinden doğan haklar bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, s. 160 vd; Suluk/Karasu/Nal, s.77 vd; Ali Demirbaş, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma*, İstanbul 2015, s. 7 vd.

11 Yalçın Tosun, *Sinema Eserleri ve Eser Sahibin Hakları*, İstanbul 2013, s. 173.

12 Arkan, s. 65.

13 Bozbel, s. 62.

çerçeve plan ya da taslaklar olarak tanımlamıştır¹⁴. Müellife göre, program formatı programın nasıl yapılacağını tarif eden bir tarifname olup bu tarifnamenin bir televizyon programına uyarlanması gerekmektedir¹⁵.

Benzer şekilde Ateş de program formatını televizyon programının ne şekilde yapılacağını ifade eden, genel nitelikteki bilgileri içeren bir tarifname şeklinde belirtmiştir¹⁶. Tosun ise “çeşitli bölümlerden oluşabilecek bir programın adının ve konusunun ne olduğunun, içeriğinde neler olacağını, programı oluşturan teknik hususların neler olduğunun ve bunun nasıl bir mizansenle aktarılacağını detaylandırılmış bir şekilde; yazılı veya bazen görsel işitsel unsurlarla desteklenmiş bir taslak olarak hazırlanmasına” format ismini vermektedir¹⁷.

Alman Yüksek Mahkemesi ise önüne gelen bir uyumsuzlukta televizyon program formatını her seferinde farklı içeriği olsa dahi temel yapısı aynı olan, yayın akışı ve biçimi sayesinde seyirciler tarafından kolayca tanınabilen bir televizyon gösterisinin tüm karakteristik özellikleri olarak tanımlama yoluna gitmiştir¹⁸.

14 Uğur Çolak, “Televizyon Program Formatlarının Korunması”, *FMR*, C. IV, Sayı:3, 2004, s. 24. Karabağ ise formatı “yazılı-sözlü (programa çekilmeden önceki hâl) veya görsel unsurlarla (programa çekildiği hâl) bir televizyon programında konunun nasıl ve ne şekilde işleneceğini, hangi çekim tekniklerinin nasıl kullanılacağını, hedef kitleyi yaratmak ve etkilemek için program sunucusunun ne şekilde bir karakterde olup ne şekilde sunum yapacağını, set tasarımında ve ışıklandırmada nelerin nasıl yer alacağını, program akışının konuk içerip içermeyeceğini, konuk içerecekse konuklara programda ne ölçüde yer verileceğini, VTR’lerin programa uygunluğunu, program yarışmacı katılımlıysa hangi karakterde yarışmacıların formata uygun olacağını vb. diğer detayları içine alan bileşeler bütünüdür.” şeklinde tarif etmektedir. Tuğçe Karabağ, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Televizyon Programları ve Özellikle Televizyon Program Formatları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s. 46 vd.

15 Çolak, s. 23; Benzer şekilde Bozbel de formatı programın nasıl yapılacağını tarif eden bir tarifname olarak tanımlamıştır. Bozbel, s. 62.

16 Ateş, s. 28.

17 Tosun, s.173; Küçükkaya’ya göre format, bir programın amacını, mizansen ve konusunu, katılımcıların tavırlarını, kullanılan dekor ve sembol cümleleri ve hatta ki zaman kamera hareketlerini içeren program taslağıdır. Küçükkaya, Gül H., *Sinema Eseri Üzerinde Mali Haklar, İktisadi Araştırmalar Vakfı*, İstanbul 2015, s.14.

18 Aktaran: Suluk/Karasu/Nal, s. 51.

4. Televizyon Program Formatının FSEK Kapsamında Eser Olarak Değerlendirilmesi

Kanaatimizce hukuki tanımı belirsiz olan program formatının FSEK kapsamında eser olarak değerlendirilebilmesi için yukarıda belirtmiş olduğumuz subjektif ve objektif şartları bünyesinde barındırması gerekir.

TRIPS Antlaşması m. 9-2'de ifade edildiği üzere telif hakları fikirleri değil onların ifade ediliş biçimini koruma altına almakta olup bu kapsamda da program formatlarının eser olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle FSEK'te belirlenmiş olan subjektif unsuru taşımali diğer ifade ile sahibi ile arasında bir aidiyet bağı olmalı ve hususiyet taşımalıdır¹⁹. Program formatında herhangi bir hususiyetin bulunup bulunmadığı ilk olarak program formatına şeklini veren karakteristik unsurlarının incelenmesi ile tespit edilecektir. Yaratıcının hususiyeti; program formatının içeriğini oluşturan programın adı, hedef kitle, zaman, programın özeti, programın akışı, mizansen, görselle anlatım, bütçe, sunucu, set dizayn, arka plan, karakter ve müzik vs. gibi unsurların tamamı veya birkaçı üzerinde yansımaları gerekmektedir²⁰.

Program formatı; daha öncesinde yayınlanan benzer nitelikteki program formatlarından, genel olarak bilinenden ayrılabilirdiği oran ve ölçü nispetinde eser olarak değerlendirilebilme imkânını haiz olacaktır. Zira; alışlagelmiş programların tekrarından öteye geçemeyen sıradan bir program formatının hususiyet unsurunun eksikliği nedeni ile eser olarak kabul edilmesi mümkün olmayacaktır.

Bir program formatının özgün kabul edilebilmesi için onu meydana getiren münferit unsurların ve/veya bu münferit unsurların kombinasyonunun

19 Tuğçe Karabağ, "Türk Hukuku'nda Televizyon Program Formatları", *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 14, Sayı: 152, 2019, s. 809.

20 Karabağ, Format, s. 807 vd.; Arıkan, s.96 vd.; Yasaman ise televizyon program formatlarının somutlaşma şartını yerine getirmediğinden FSEK kapsamında eser olarak kabul edilemeyeceği kanaatindedir. Yazara göre " sözlü ya da yazılı olarak ifade edilen format, kural olarak, düşünce olmaktan kurtulamamakta ve bu düşüncenin sadece bir şekilde dile getirilmesinden ileri gidememektedir. Bu format metninde, kabaca ifade etmek gerekirse, ne yapılacağı ve ne şekilde yapılacağı hususları belirtilmektedir. Aynı şekilde, formata uygun programın çekilmiş olması halinde dahi, kanaatimizce, somutlaşma, şartının yerine getirildiği söylenemez. Zira program formatı bu haliyle de, belirgin olmayıp, onu tamamlayan sunucu, seyirci, katılımcı, vb. unsurların varlığı ile, anlam ifade eder." Hamdi Yasaman, *Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Fikir ve Sanat Eserleri, Endüstriyel Tasarımlar, Patentler İle İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları*, İstanbul 2006, s. 162.

yeterli derecede şekillenme kalitesine ve yaratıcı özgünlüğe sahip olması gerekir²¹. Sahibine ait soyut fikir, işte bu münferit unsurlar aracılığı ile adeta ete kemiğe bürünerek somut hale gelmeli ve sıradan bir genel izleyici tarafından format okunduğunda hayalinde bir takım unsurların canlanmalıdır. Oluşturulan taslak metinde; programın etkileyici bir ad veya slogana sahip olması, stüdyonun nasıl dizayn edileceğinin, seyircilerin, yarışmacının ve sunucunun oturacağı yerin, sunucunun reklam arası verirken kullanacağı sözcüğün, kamera ışıklarının konumunun, çekim tekniklerinin, soru sayısı ve ödüllerin, sunucunun ne şekilde davranacağına, kullanılan renklere kadar tüm ayrıntıların öngörülerek anlatılmış ve sahibinin hususiyeti bu unsurlar üzerinde tecelli etmiş ise artık bu noktada soyut fikir aşamasının geçtiği kabul edilerek format eser olarak koruma görmelidir²².

Benzer şekilde Yüksek Mahkeme de vermiş olduğu bir kararında 249 sayfalık format metninde televizyon yarışma programının baştan sona bütün detaylarıyla tüm akışının belirlendiği, çerçevesinin çizildiği, program sırasında yarışmacının ve sunucunun oturacağı yerden, reklam arası verirken kullanacağı sözcüğe, kamera ışıklarından çekim tekniklerine, seyirci, sunucu ve oyuncuların konumundan soru sayısı ve ödüllere, sunucunun ne şekilde davranacağından, internet ve (...) bağlantılarına soruların ekranda görüntüleme biçiminden kullanılan renklere kadar tüm ayrıntılar öngörülerek anlatıldığı, davacının dayandığı televizyon program formatına ilişkin 249 sayfalık metnin, FSEK 2. maddesi anlamında bir ilim ve edebiyat eseri olduğunu kabul etmiştir²³.

21 Arıkan, s. 112.

22 *Bozbel* de bu hususta, tarifnamenin tek bir bölüm için yapılmış ve programın başından sonuna kadar dakika dakika akışını içeriyor ise o zaman bunun bir senaryo olacağı ve doğal olarak eser niteliğine haiz olacağını ancak bunun böyle olmayıp söz konusu tarifname ile sadece programlar dizisinin ana hatları çiziliyor ve temel kuralları belirleniyor ise bu tarifname kağıda dökülmüş olsa bile soyut bir düşünce olmaktan kurtulamayacağını ifade etmektedir. *Bozbel*, s. 64.

23 Yargıtay 11. HD. 29.03.2016 tarihli 2015/7276 E. 2016/3447 K. Karar için bkz. (Lexpera İçtihat Bankası) www.lexpera.com.tr (erişim: 12.04.2023). Aynı yönde Yargıtay 11. HD. 15.05.2017 tarihli 2015/13096 E. ve 2017/2901 K. dosya numarası ile "*davacının ... isimli çizgi filmin karakterleri, senaryosu ve formatı üzerinde hak sahibi olduğu, çizgi filmlerde kullanılan karakter ve tiplmelerin gerekli koşulları taşımaları durumunda eser sayılabilecekleri, ... karakteri ... karakteri esas alınarak meydana getirildiğinden davacının işleme, çoğaltma ve umuma iletim mali haklarının ihlal edildiği, yardımcı karakterlerin de ... filmdeki yardımcı karakterler esas alınarak tasarlandığı, ... adlı filmde ... ile dış ses arasındaki ilişkinin ... adlı filmde benzer biçimde kullanıldığı, davacının ... film formatının bir ilim ve edebiyat eseri olduğu ve ... dışındaki davalılarca izinsiz*

Hemen belirtmek gerekir ki; bir formatın eser olarak kabul edilebilmesi için yüzlerce sayfalık detay içermesi de yasal bir şart olmayıp programın karakteristik unsurlarını ihtiva etmesi yeterlidir²⁴. Zira eser vasfının kabulü için kantitatif açıdan bir sınır mevcut olmayıp kısacık bir şiir, kısa bir reklam sloganı dahi eser vasfını haiz olabilir²⁵. Aynı şekilde bazen üç-beş sayfa şeklinde oluşturulan taslak metinlerde de çarpıcı ve orijinal ifade-slogan veya format akışları bulunabilir ve yaratıcısının hususiyetini taşıyabilir. Gerçekten de bir program formatını diğer formatlardan ayırt edecek en önemli özellik yaratıcı ve özgün nitelikte olan soyut düşüncenin format unsurları ile birlikte sıradan olmayan bir biçimde somutlaşmasıdır.

Eserde hususiyet arayan FSEK hükümleri çerçevesinde genel nitelikte harcı alem olarak tabir edilecek ürünlerin eser olarak kabul edilemeyeceği de açıktır. Nitekim 11. HD. 19.1.2016 tarihinde 2015/2310 E. 2016/483 K. dosyası tahtında *“Mahkemece, Dairemizin bozma ilamına uyularak, iddia, savunma ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, davacı formatının... kapsamında eser niteliği taşımadığı,... kapsamında korunamayacağı ve davalı tarafından ihlal edilen bir hakkın söz konusu olmadığı, haksız rekabet oluşturacak nitelikte format veya iş ürünü benzerinin kullanılmadığı, haksız rekabet kabulünü doğuracak bir emek sömürüsü bulunmadığı, iki çalışma arasındaki temel kurguda bir benzerlik olmakla birlikte, bu temel kurgunun zaten daha önce çeşitli yarışmalara konu olduğu, genel nitelikte harcı alem bir ürün oldukları gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.”* yönündeki kararı ile İlk Derece Mahkemesinin kararını onama yoluna gitmiştir²⁶.

Diğer yandan bir düşüncenin eser olarak kabul edilebilmesi için aynı zamanda FSEK’te sayılan eser gruplarından bir tanesine de dâhil olmalıdır. FSEK’te dört eser grubu sayılmış ancak televizyon program formatlarının hangi kategoride değerlendirilmesi gerektiğine yönelik bir düzenleme yapılmamıştır.

işlenmesi suretiyle ... adlı filmin meydana getirildiği ve bu filmin davalı ... tarafından yayınlandığı, davacının format sahipliğinden kaynaklanan mali haklarının ihlal edildiğine” karar vermiştir. Karar için bkz. (Lexpera İçtihat Bankası) www.lexpera.com.tr (erişim: 12.04.2023).

24 Süren, Merve B., Televizyon Programı Formatlarının Fsek Kapsamında Korunması, <https://yasaman.av.tr/tvprogrami-formatlarinin-fsek-kapsaminda-korunmasi/>, (erişim: 12.04.2023).

25 Öztan, s. 101; Suluk/Karasu/Nal, s. 46; Bozbel, s. 39.

26 Karar için bkz. (Lexpera İçtihat Bankası) www.lexpera.com.tr (erişim: 12.04.2023).

Öğretide de televizyon program formatlarının hukuki niteliği ve özellikle hangi eser grubu içerisine dâhil olması gerektiği yönünde bir görüş birliği bulunmamaktadır. *Yasaman*, kanun koyucunun her fikri ürünün FSEK anlamında eser olarak kabul edilmesinin uygun görmediğini aynı zamanda kanunda sınırlı sayıda belirtilmiş eser türlerinden birine dâhil olması gerektiğini ifade ettikten sonra ilim ve edebiyat eserleri ile sinema eserlerinin formatların dâhil olduğu eser türleri olarak düşünülebileceğini ancak bu düşüncenin kabulünün mümkün olmadığını zira formatların kural olarak edebi nitelik taşıyan metinler olmadıkları gibi formata uygun olarak çekilen programdan da ayrı birer mevcudiyete sahip olduklarından sinema eseri olarak dahi kabul edilemeyeceğini belirtmiştir²⁷.

Ateş, kaleme aldığı eserinde iletişim aracının dil olması hasebiyle program formatlarının FSEK m.2 kapsamında ilim ve edebiyat eseri olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir²⁸. Benzer şekilde Er de bu konuda televizyon formatlarının FSEK'in 2. maddesinde yapılacak bir düzenleme ile ilim ve edebiyat eserleri arasına dâhil edilmesi gerektiğini belirtmektedir²⁹.

Suluk/Karasu/Nal ise formatın bir hususiyet içermesi halinde ilke olarak telif korumasından yararlanması gerektiğini ifade etmiş ancak hangi eser kategorisi içerisinde olması gerektiğine yönelik herhangi bir tespit bulunmamıştır³⁰.

Arıkan da ikili bir ayırım yaparak konuyu ele almıştır. Müellif, program fikrinin bir televizyon programı için yazılı hale getirilmesinde dil ile ifade edilen araçlar vasıtasıyla fikrî bir içeriğin ifade edilmesi söz konusu olduğundan program formatlarını FSEK. m. 2 anlamında yazılı/sözlü eser olarak değerlendirirken, program formatının FSEK. m. 5 bağlamında tamamlanmış ürün olan televizyon eserinin taslağı olarak da ele alınabileceğini kabul etmektedir³¹. Çolak ise yukarıda zikredilen görüşlerden ayrılarak formatların şartları dâhilinde patent korumasından faydalandırılması gerektiğini dile getirmiştir³².

27 Yasaman, s. 162.

28 Ateş, s. 283; Aynı yönde Tosun, s. 187 vd.

29 Sefa Er, "Televizyon Program Formatlarının ve Televizyon Programlarının Telif Hukuku Kapsamında Korunması", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXIII, S.3, Ankara 2019, s. 259 vd.

30 Suluk/Karasu/Nal, s. 51.

31 Arıkan, s. 160.

32 Çolak, s. 25 vd.

Yargıtay önüne gelen uyuşmazlıklarda somut olayın şartları kapsamında değerlendirme yapmaktadır. 11. HD. 15.5.2017 tarihli 2015/13096 E. ve 2017/2901 K. dosyası kapsamında İlk Derece Mahkemesi tarafından verilen “Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve dosya kapsamına göre, davacı şirketin aktif husumet ehliyetinin, davalılardan ... ve ...’ın pasif husumet ehliyetlerinin olduğu, olayda ceza zamanaşımı süresinin dolmadığı, davacının ... isimli çizgi filmin karakterleri, senaryosu ve formatı üzerinde hak sahibi olduğu, çizgi filmlerde kullanılan karakter ve tiplerin gerekli koşulları taşımaları durumunda eser sayılabilecekleri, ... karakteri ... karakteri esas alınarak meydana getirildiğinden davacının işleme, çoğaltma ve umuma iletim mali haklarının ihlal edildiği, yardımcı karakterlerin de ... filmindeki yardımcı karakterler esas alınarak tasarlandığı, ... adlı filmde ... ile dış ses arasındaki ilişkinin ... adlı filmde benzer biçimde kullanıldığı, davacının ... **film formatının bir ilim ve edebiyat eseri olduğu**” yönündeki kararı onama yoluna gitmiştir.

11. HD. 05.04.2005 tarihinde 2004/6612 E. 2005/3278 K. dosyası tahdidi altında vermiş olduğu daha eski tarihli bir başka kararında ise “Mahkeme kararında, televizyonda yayınlanan program formatlarının ve bu bağlamda dava konusu yarışma programı formatının eser sayılmaması, görevsizlik kararına dayanak yapılmış ise de 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 4630 sayılı yasa ile değişik 5 nci maddesine göre “Sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir.” denilmek suretiyle, görüntülü eserlerden hangi tür programların eser sayılacağı hususuna da açıklık getirilmiş olup, bu tür programlar normatif ve tahdidi olarak sınırlandırılmamıştır. Buna göre, program yayın formatlarının da anılan yasa kapsamında eser sayılması ve korunmasının gerektiği kabul edilmelidir. Nitekim Dairemiz’ce verilen 2000/6049-8439 ve 2004/1281-10333 sayılı ilamlarda da program formatları, anılan yasa kapsamında değerlendirilmiştir.” yönünde program formatlarının sinema eseri olarak kabul edilmesi yönünde doğrudan olmasa bile dolaylı bir şekilde karar verdiği görülmektedir. Nitekim bu karar ile birlikte FSEK’in 5.maddesinde belirtilen eser gruplarının sınırlayıcı nitelikte olmadığı da açıkça ifade edilmiştir. Özetle, Yüksek Mahkeme sahibinin hususiyetini taşıyan program formatlarını eser olarak kabul etmekte ancak hangi eser kategorisi içerisinde değerlendirilmesi gerektiği yönünde istikrarlı bir içtihat birliği sağlamamaktadır.

Kanaatimize göre, eser tanımındaki hususiyet kavramını bünyesinde barındıran televizyon program formatlarının da eser olarak kabul edilmesi gerektiği noktasında günümüz koşullarında artık herhangi bir tereddüt bulunmamalıdır. Gerçekten de Metaverse âleminde oluşturulan akış ve içeriklerin, multimedya ürün ve e-oyunların dahi fikri hak ve/veya eser olarak kabul edilip edilemeyeceğinin tartışıldığı³³ şu günlerde sahibinin hususiyetini taşıyan program formatlarının evleviyetle eser kategorisinde değerlendirilmesi gerekir. Bu yönüyle eser sahibinin hususiyetini taşıyan soyut fikrin farklılaşarak sıradan olmayan somut bir ürüne dönüşmesi halinde bu yaratıcı düşünce; öğreti görüşleri ya da Yargıtay içtihatları uyarınca ister ilim-edebiyat eseri isterse sinema eseri isterse de başka bir eser grubu kategorisinde değerlendirilsin FSEK kapsamında eser olarak kabul edilmeli ve yasanın eserlere bahşettiği özel korumadan faydalanmalıdır.

Günümüz koşullarında teknolojinin hızla yaygınlaşması ve veriye ulaşmadaki kolaylıklar da dikkate alındığında FSEK'te ön görülen ve sınırlı sayıda olduğu kabul edilen eser gruplarının günümüz ihtiyaçlarına cevap veremediği ve ilerleyen zaman diliminde de veremeyeceği aşîkârdır. Bu kapsamda yasama organından ortaya çıkan her bir fikri ürün türüne ilişkin olarak yasada değişiklik yapmak suretiyle o ürünün hangi eser grubu içerisinde değerlendirilmesi gerektiğine yönelik bir düzenleme yapılmasını beklemek kanaatimizce zor ve artık çok da tercih edilmeyen kazuistik bir yöntemdir³⁴. Nitekim bu durum öğretilerde Öztan tarafından da eleştiril-

33 Konu hakkındaki tartışmalar için bkz. İstanbul Barosu, Metaverse Yapay Zeka Çalışma Grubu, Ara Rapor, 2022, Danışman: Doç. Dr. Mete Tevetoglu, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/metaverse.pdf>, (erişim: 12.04.2023); Durmuş, Enes M., Bilgisayar Oyunlarının Türk Hukukunda Korunması, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020, s. 34 vd; Çelik, İbrahim H., Dijital Oyun Hukuku Ve Dijital Oyunlarda Telif Hakkı, <http://www.halilibrahimcelik.av.tr/dijital-oyun-hukuku-ve-dijital-oyunlarda-telif-hakki/>, (erişim: 12.04.2023).

34 Nitekim konuyu reklamların eser olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışmasında ele alan Kaya; reklam yaratsının etkin korunmasının ancak kanunda bir değişiklik yapmak ve başta reklam konsepti olmak üzere, reklamı aynen sinema eserinde olduğu gibi ayrı bir kategori saymakla mümkün olabileceğini belirtmiştir. Kaya, Arslan, Reklamın Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması Sorunu, Uluslararası Reklam Hukuku Sempozyumu (8-9 Mayıs 2008), İÜHF Mukayeseli Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 2009, s. 187.

Öte yandan meseleyi dijital oyunlar mecrasında ele alan Durmuş da; dijital oyunlara ilişkin yeni bir eser türünün tanınmasının isabetli olacağını ve bu sorunun multimed-

miş ve yazar belli tiplere girmeyi şart kılan bir metodun daima açık noktalar bırakacağını, her gün kültürel ve teknik alanlarda yeni gelişmelerin ortaya çıktığını bu durumun da yeni eser türlerinin doğumuna yol açtığını ve kanun koyucunun da bunları önceden görmesinin mümkün olmayacağını ifade etmiş ve yorumların mümkün olduğunca genişletici olması gerektiğini dile getirmiştir³⁵.

FSEK'te ön görülen eser gruplarını katı bir şekilde uygulamak ve lafzi yorumu dikkate almak yerine özellikle eser kavramını merkezinde kabul eden bu yasanın amaçsal yorumundan hareket ederek tıpkı televizyon program formatları, e-oyunlar, multimedya ürünleri gibi yasada ismen zikredilmemiş olan ancak fiiliyatta karşımıza çıkan bu türden düşünsel ürünlerin hususiyet kavramını taşımaları halinde eser vasfını haiz olduğu kabul edilmeli ve FSEK'in ön gördüğü özel koruma rejimine tabi tutulmalıdır.

Sonuç

1. Televizyon şirketleri, rekabet koşulları çerçevesinde bazen iç-yapım bazen de yapım şirketleri aracılığıyla program formatları oluşturmakta ve izleyicilerin beğenisine sunarak reklam gelirlerini artırma eğilimindedir.
2. Subjektif ve objektif şeklinde iki unsura sahip olan eser, öncelikle sahibinin hususiyetini taşımalı ve FSEK'te sayılan eser gruplarından bir tanesine dahil olmalıdır.
3. Televizyon programları ile program formatları farklı kavramları içermekte olup televizyon programları, program formatı şeklinde yazılı hale getirilmiş fikri emeğin somut, algılanabilir şekle büründürülmüş halidir.
4. Program formatı; daha öncesinde yayınlanan benzer nitelikteki program formatlarından, genel olarak bilinenden ayrılabilirdiği oran ve ölçü nispetinde eser olarak değerlendirilebilme imkânı haiz olacaktır.

ya eser olarak sağlanabileceği gibi ayrıca kendine has bir alan olarak dijital oyunlar başlığı altında bir eser grubu oluşturularak da giderilebileceğini ifade etmiştir. Durmuş, s. 44 vd.

35 Öztan, s. 91.

5. Eser tanımındaki hususiyet kavramını bünyesinde barındıran televizyon program formatlarının da yasada belirtilen eser gruplarından hangi dâhil olduğu kabul edilirse edilsin eser olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Arıkan, Mustafa. *Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya 2009.
- Ateş, Mustafa. *Fikri Hukukta Eser*. Ankara 2007.
- Bozbel, Savaş. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. İstanbul 2012.
- Çelik, İbrahim H. Dijital Oyun Hukuku Ve Dijital Oyunlarda Telif Hakkı, <http://www.halilibrahimcelik.av.tr/dijital-oyun-hukuku-ve-dijital-oyunlarda-telif-hakki/> (erişim: 12.04.2023).
- Çolak, Uğur. “Televizyon Program Formatlarının Korunması”. *FMR*, C. 4, S. 3, 2004.
- Demirbaş, Ali. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma*. İstanbul 2015.
- Durmuş, Enes M.. *Bilgisayar Oyunlarının Türk Hukukunda Korunması*, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020.
- Er, Sefa. “Televizyon Program Formatlarının ve Televizyon Programlarının Telif Hukuku Kapsamında Korunması”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 23, S. 3, Ankara 2019.
- Erel, Şafak. *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*. Ankara 1988.
- İstanbul Barosu, Metaverse Yapay Zeka Çalışma Grubu, Ara Rapor, 2022, Danışman: Doç. Dr. Mete Tevetoğlu, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/metaverse.pdf>, (erişim: 12.04.2023).
- Karabağ, Tuğçe. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Televizyon Programları ve Özellikle Televizyon Program Formatları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.
- Karabağ, Tuğçe. “Türk Hukuku’nda Televizyon Program Formatları”. *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 152, 2019 (Format).
- Kaya, A., Reklamın Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması Sorunu, *Uluslararası Reklam Hukuku Sempozyumu* (8-9 Mayıs 2008), İÜHF Mukayeseli Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul 2009.
- Küçükaya, Gül H. *Sinema Eseri Üzerinde Mali Haklar*. İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul 2015.
- Öztan, Fırat. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*. Ankara 2008.

- Sargın, Bengi. *Yabancı Unsurlu Televizyon Program Formatlarının Korunması*, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.
- Suluk Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. Ankara 2022.
- Süren, Merve B.. Televizyon Programı Formatlarının Fsek Kapsamında Korunması, <https://yasaman.av.tr/tvprogrami-formatlarinin-fsek-kapsaminda-korunmasi/>, (erişim: 12.04.2023).
- Tekinalp, Ünal. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. İstanbul 2012.
- Tosun, Yalçın. *Sinema Eserleri ve Eser Sahibin Hakları*. İstanbul 2013.
- Tüysüz, Mustafa. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler*. Ankara 2007.
- Yasaman, Hamdi. *Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, Fikir ve Sanat Eserleri, Endüstriyel Tasarımlar, Patentler İle İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar, Bilirkişi Raporları*. İstanbul 2006.
- Yavuz, Levent/Alıca, Türkay/Merdivan Fethi. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu*. Ankara 2014.
- (Lexpera İçtihat Bankası) www.lexpera.com.tr

